

De waarde van het open atelier in school

Een open atelier in school, altijd en voor iedereen toegankelijk

“Mogen wij al binnen komen” hoor ik studenten vragen die op de gang staan voor het beeldende vorming lokaal. “Natuurlijk, kom maar binnen” zeg ik luid en enthousiast.

De studenten van de MBO opleiding Maatschappelijk Zorg (MZ) op het Koning Willem 1 College (KW1C) in 's-Hertogenbosch hebben les in het beeldende vorming lokaal. De studenten volgen deze opleiding op niveau 4 en kunnen met het behalen van het diploma werken in de maatschappelijk zorg. Dat beroepenveld is breed, zo worden de studenten ook opgeleid. Ze kiezen niet één richting van een bepaalde doelgroep maar worden uitgerust om op verschillende plaatsen ingezet te kunnen worden. Bij het begeleiden van verschillende doelgroepen kan je denken aan mensen met een verstandelijke beperking, ouderen, en mensen met psychische problematieken.

Naast de twee stagedagen hebben de studenten drie schooldagen van verschillende vorm en inhoud. Ze leren om met de doelgroep te werken en hoe ze de doelgroep kunnen begeleiden bij verschillende vragen en uitdagingen in diens leven. Naast al deze onderdelen krijgen de studenten handvatten aangereikt door middel van ‘activiteitenvakken’ zoals koken, muziek, drama, begeleiden bij bewegen en dus ook beeldende vorming. Deze laatste vier onderdelen zijn een vorm van kunsteducatie en hebben onder andere als doel om de ‘gereedschapskist’ van de studenten verder te vullen zodat ze deze onderdelen in kunnen zetten tijdens het begeleiden van de verschillende doelgroepen in het uiteindelijke beroep. De ‘activiteitenvakken’ beslaan ongeveer 10% van de aangeboden lesuren over de gehele opleiding.

De lokalen van de ‘activiteitenvakken’ hebben een hele andere uitstraling dan de theorielokalen binnen het schoolgebouw. In het drama en muziek lokaal staan geen tafels, is er veel ruimte om te bewegen, ligt er vloerbedekking op de grond, er hangt een spiegel aan de muur, er staat een piano en het heeft een klein podium met rood gordijn. In het kooklokaal bevinden

zich 6 kookeilanden, de tafels staan in één lange rij om op die manier naast en tegenover elkaar samen te kunnen eten. Het beeldende vorming lokaal heeft weer een andere vorm. Het bevat 6 grote houten tafels die niet meer nieuw zijn, (waar ik later op terugkom), kleine krukjes en allerlei materialen en gereedschappen. In de theorielokalen staan de tafels in een bus-opstelling (drie rijen van twee tafels aan elkaar vast, van voor tot achterin het lokaal), witte muren en weinig ruimte om te bewegen en staan daarmee in groot contrast met de ‘activiteitenvakken’ lokalen.

In de inspiratiegids voor klasinrichting en scholenbouw (Herman et al., 2019) lees ik terug hoe de inrichting van scholen studenten kan voorbereiden op de 21st century skills. De manier van kennisoverdracht op scholen waarbij de docent ‘op een podium’ staat en op die manier vertelt wat de studenten moeten leren, is niet meer van deze tijd, wordt er gesteld en daar kan ik mij helemaal in vinden. Om aan te sluiten bij een andere wereld en daarbij rekening houden dat studenten dus ook op een andere manier en andere plekken leren is het daarom dus belangrijk dat de omgeving waarin de studenten zich bevinden aansluiten bij deze nieuwe manier van leren. De student gaat veel meer zelf op onderzoek uit en de omgeving zou daar dus ook op aan moeten sluiten. Herman et al., (2019) geeft in haar boek ook aan dat:

Ook het welzijn van de leerling van groot belang is. Leerlingen moeten zich gewaardeerd voelen en eigenaarschap ervaren in hun leeromgeving. Zaken die daartoe kunnen bijdragen, zijn bijvoorbeeld het tentoonstellen van eigen werk van de leerlingen, het betrekken en bevragen van de thuissituatie in de lessen, het voorzien in plekken waar de leerling zichzelf kan zijn.

Student
Vicky Remijn

Studentnr.
??

MKE 1
Periode 2

Al deze eerder genoemde ‘activiteitenvakken’ lokalen zijn afgesloten, tenzij er les is. Een ruimte waar studenten willen leren en willen zijn, maar die vervolgens op slot is, dat is een bijzondere constatering. Is dit de bedoeling van het onderwijs? Studenten ‘buiten houden’ van waar ze naartoe willen? Zou dit ook anders kunnen?

Ik zoom in op het beeldende vorming lokaal, dat is het lokaal waar ik als docent dagelijks lesgeef. Het lokaal is heel licht, heeft rondom ramen en hierdoor voelt de ruimte heel open aan. Bij binnenkomst staan er kapstokken met schorten en daarnaast nog genoeg ruimte om de jas op te hangen. In het lokaal staan dus zoals eerder genoemd 6 grote houten tafels. Het zijn van die tafels die niet meer nieuw zijn, dat zie je. De gebruikssporen van verf, snippers, en op sommige staan zelfs wat teksten. De tafels nodigen uit om ook aan de slag te gaan en echt te gebruiken. Om al deze tafels staan lage krukken en geven je daardoor veel beweegruimte en stimuleren een actieve houding als je aan de tafel zit. Langs twee wanden staat een hele hoop materiaal en denk hierbij bijvoorbeeld aan verf, gereedschappen, krijt, houten plankjes en ook recyclede materialen. Al deze materialen zijn vrij te gebruiken, iedereen kan overal bij, de kasten zijn niet op slot. Verder staan er veel werkstukken waar studenten mee aan de slag zijn, maar er staan ook werkstukken die zijn achtergebleven en die daarmee de ruimte en ook de studenten kunnen inspireren.

Als studenten het lokaal binnen komen, de deur is open gegaan omdat de les gaat beginnen kunnen ze kiezen waar ze willen zitten. Soms zitten er twee studenten aan een tafel, soms zitten ze er wel met 6. De verschillende keuzes die de studenten maken, welk materiaal ze willen gebruiken, met wie ze aan de tafel gaan zitten en waar ze dan vervolgens gaan zitten, geven het gevoel van vrijheid. Konden ze maar meer gebruik maken van deze ruimte en vrij genoeg zijn om daar naar binnen te gaan wanneer ze maar willen.

Het lokaal ziet er niet voor niets zo uit. Doordat er veel keuze is aan materiaal wil ik als docent de student prikkelen, uitdagen en toon ik het lokaal bewust. Door de materialen, de ruimte, de geur en de gereedschappen kan je bijna zeggen dat het lokaal de mogelijkheden toont en aandacht trekt bij de student. Met deze actie maak ik een vergelijking met wat Gert Biesta (2022) zegt wat belangrijk is in kunsteducatie “Kijk, daar is iets waarvan ik denk dat het goed, belangrijk, betekenisvol voor jou is om aandacht aan te besteden”(p.46).

“Is het al pauze”? hoor ik een student zeggen als ik aankondig dat wij even een kwartier pauze gaan houden, “Ik wil door werken hoor”. In het beeldende vorming lokaal is een andere sfeer dan in de theorielokalen. De muziek staat zachtjes aan, de studenten hebben een keuze hoe ze iets willen maken. De opdrachten zijn niet in beton gegoten omdat de student aan het ervaren is. Wat gebeurt er als ik dit doe, wat doet het materiaal met mij en met de ander, dat zijn onderwerpen waar de student mee bezig is. De studenten kletsen met medestudenten over wat ze allemaal hebben meegemaakt in de les ervoor en er ontstaan interessante gesprekken. Door al deze gemaakte keuzes is de sfeer ontspannen, gaat de tijd snel voorbij en willen studenten graag terugkomen en langer blijven, ze willen leren en er zijn.

Maar zijn deze studenten dan eigenlijk al wel toe aan al die keuze vrijheid? Het zijn jonge mensen die misschien wel denken te weten wat goed voor ze is maar is dat dan ook het goede? Kunnen zij al wel zelf beslissen wat goed voor ze is of gaan ze naar het open atelier omdat die andere klasgenoot ook gaat? Volgens het artikel van docenten Devid & Drok (2023) kan de student wel een keuze maken die goed is voor zijn motivatie maar dat zou niet direct betekenen op een betere leerprestatie. Is al die keuzevrijheid dan wel zo verstandig zou je kunnen zeggen? “Juist wel” zeg ik volmondig want in een school gaat het niet alleen om het bevorderen van de leerprestaties maar om zoveel meer.

In een podcast van Kennisnet (2024) gaat pedagoog Gert Biesta in gesprek over dat de school als vrijplaats. In deze podcast verteld Biesta dat kinderen moeten kunnen aankomen in de wereld, zelfstandigheid kunnen oefenen. De wereld heeft daar minder tijd voor en dat zou kunnen ontstaan in het idee als school als vrijplaats. De samenleving biedt minder mogelijkheden voor kinderen om rustig aan te komen en daarom wordt het belangrijker dat wij vrijplaatsen creëren waar dat wel kan gebeuren. Gert Biesta zegt “Oefenen, en er mogen dingen mis gaan, tijd geven, van fouten kan je leren, hoeft niet allemaal perfect te zijn” en ik denk dat een creatieve ruimte in een school daar heel geschikt voor zou kunnen zijn. Daar kan je oefenen, daar kan het mis gaan, daar kan je leren.

Met alleen een beeldende vorming lokaal, materiaal en studenten ben je er nog niet. Uiteraard is er ook een rol weggelegd voor de docent. De docent volgt ook het rooster, wanneer geef ik les, met welke opdrachten zijn wij bezig,

met welke materialen kunnen wij aan de slag gaan, laat ik wel of geen beeldende voorbeelden zien, welke vragen stel ik aan de student in de klas, wanneer mogen zij vragen stellen, wanneer mogen ze aan de slag, zijn allerlei relevante vragen. Ik als docent ben ook een schakel in het geheel en ben mij bewust van al deze vragen. Ik verwelkom de studenten als ze binnen komen en informeer naar de student hoe het met ze gaat. Ik maak contact met de studenten door echt naar ze te luisteren en door te vragen. Er gebeurt veel in het leven van een jong mens. Er zijn allerlei factoren die hen bezig houdt. "Hoe zie ik eruit, hoe ga ik om met mijn ouders, wat vind ik van de lessen die ik de hele dag krijg, haal ik mijn toetsen wel, kan ik nee zeggen tegen mijn baas bij mijn bijbaantje want ik wil zo graag uit met mijn vriendinnen", dit is zomaar een greep van de verhalen die ik hoor als ik met studenten in gesprek ga. Dit kan ik als docent alleen maar doen volgens de structuur van het rooster. Hoe zou het zijn als de studenten en ik in het beeldende vorming lokaal zou zijn, de hele dag in plaats van alleen op bepaalde tijdstippen? Dat er de hele dag een mogelijkheid is om te werken aan opdrachten en elkaar echt te zien en te horen, een open atelier?

Na het beschrijven van het beeldende vorming lokaal zou ik niet het beeld willen schetsen van een soort hangplek voor studenten waar ze enkel kunnen zijn en verblijven. Het blijft een educatieve ruimte waar de kaders wel helder moeten zijn. Die kaders schep ik als docent. De student is met een opdracht bezig, maar het tempo bepaald de student zelf. Daarnaast wordt er geen materiaal verspild en gaat iedereen respectvol met elkaar en de ruimte om. Als ik de hele dag in het open atelier zou zijn, zouden deze kaders een vanzelfsprekendheid worden, en daarmee is het open atelier evident van waarde voor kunsteducatie.

Heb ik dit nou goed opgeschreven? Een beeldende vorming lokaal waar de studenten graag zijn, omdat de sfeer ontspannen is en ze zelf keuzes kunnen maken. In die ruimte is er ook plaats voor die keuzes omdat het programma en de docent daar open voor staan en de studenten echt ziet in wie ze zijn of willen worden. De studenten komen graag, willen in het lokaal werken maar het is niet de hele dag open? Ik zou bijna kunnen zeggen, "wie heeft dit bedacht"? Ik zou willen pleiten voor een open atelier, een ruimte die voor iedereen toegankelijk is op de momenten dat de student daar wil zijn. Het open atelier is het beeldende vorming lokaal zonder slot op de deur.

Literatuurlijst

Algemene bronnen over Placemaking

Biesta, G. (2022). *Door kunst onderwezen willen worden*. Artez Press

Devid V., & Drok, H. (2023, 15 februari). *Keuze-uren, niet altijd een goede keuze. Toetsrevolutie*. Geraadpleegd op 9 mei 2024, van <https://toetsrevolutie.nl/keuze-uren-niet-altijd-een-goede-keuze/#post-4863-footnote-ref-7>

Herman, L., Berbel, M. & Touceda M. (2019). *Inspiratiegids voor klasinrichting en scholenbouw: 21ste century skills: de kracht van fysieke leeromgevingen*. ACCO

Pijpers, R. (presentator). (2024, 18 januari). *Gert Biesta en zijn pleidooi voor de school als vrijplaats(1)*. In Kennisnet [aflevering audio podcast]. Geraadpleegd op 9 april 2024.